

22.

B. C. D.
DISSERTATIO PHILOSOPHICA,
DE
**PRÆROGATIVA
PHILOSOPHI
CHRISTIANI**
PRÆ
GENTIELI,
QUAM,

*Adprobante Ampliss. Colleg. Philos.
in Regia Upsal. Academia,
PRÆSIDE*

Admod. Rev. atque Celeberrimo VIRO,

**MAG. ERICO
ALSTRIN,**

Log. & Metaph. Prof. Reg. & Ord.

PRO LAUREA PHILOSOPHICA,

Ad publicum examen modeste defert

S:Æ R:Æ M:TIS ALUMNUS

JOHANNES WIMAN,

FIERDH.

In Audit. Carol. Maj. die XII. Aprilis

ANNI MDCCXXVIII.

Horis ante meridiem confvetis.

U.PSALIAE, Literis WERNERIANIS.

S:Æ R:Æ M:TIS
MAGNÆ FIDEI VIRO,
GENERALIS Locum Tenenti,
Perillustri atq; Generosissimo
BARONI AC DOMINO,
DN. JOHANNI
GIERTA,
MÆCENATI MAGNO.

AN Tuum, Generosissimi-
me Baro, Perillustre ac
de republica optime me-
ritum Nomen opellæ huic præfigere au-
derem, diu multumque hæsitavi. Scio
enim, magnos viros magnis quoque ne-
gotiis in dies occupatos esse; adeoque
illos temeritatis notam vix effugere pos-
se, qui non satis tempestive tam excel-
sa adire sustineant limina. Me hac de re
non parum sollicitum, meliora tandem
sperare jusserunt summæ & præclaræ
virtutes Tuæ Heroicæ, quas Svecia non
tantum, sed & exteræ regiones admiri-
rantur; præcipue vero incomparabilis
Tua

SÆ RÆ M:TIS
MAGNÆ FIDEI VIRO,
CHILIARCHÆ,

Generosissimo atq; Nobilissimo
DOMINO,

DN. ERICO
ODELSTRÖM,

MÆCENATI MAGNO.

Solebant veteres Tyrii, ex-
structis a se ædibus ornatum
quendam conciliaturi, ma-
gnorum virorum imagines illis appo-
nere. Ita etiam ego dissertationem
hanc meam de Prærogativa Philoso-
phi Christiani in publicam prolatus
lucem, Nomiini Tuo, Generosissime
Domine, illam sacratam volui, ut ni-
torem, quem ipsa non habet, ex Te
fæneretur. Ignoscas, quæso, piæ au-
daciæ, quam mihi addidit favor ille,
omni prorsus encomio major, quo Te
adeuntes exhilarare soles: addidit quoq;
summa

Tua ab omnibus decantata facilitas ani-
mum mihi addidit. Admittas igitur sub-
misso peto, Perillustris ac Generosis-
sime Baro, & solita Tua in Musarum
cultores benevolentia amplecti digneris
me non ignavum, ut spherō, earundem
æstimatorem ac admiratorem. Respicias,
supplex contendo, vultu gratioſo clientem
Tuam, chartaceum tantum munus leve
& incomtum ad aram favoris Tui sub-
misso deponentem; ſinas, ut lumen ex lu-
mine Tuo mutuetur; ſinas quoq; ut cliens
Tuus ſe & ſuas fortunas Tibi supplici-
ter commendet. Tantum certe favorem,
in mente gratissima ac venerabunda me
nunquam non reſtitutum ſpondeo. Ad
Deum T. O. indefessa fundam ſpiritia,
velit Te, Perillustris ac Generofiffime
Baro, qui e tantis capiti Tuo ſepius im-
minentibus periculis Te eripuit, porro
quoque in S:æ R:æ M:is fida ministeria,
in patriæ commoda, & clientum præſidi-
um certifimum, omniigena felicitate flo-
rentem quam diutifime conſervare. Ita
voveo, & quoad vixero, vovebo

Perillustris ac Generosis. Nominis Tui

cliens ac cultor devotifimus

JOHANNES WIMAN.

summa illa, qua paternam domum in
dies prosequeris, benevolentia. Hac
itaque gratia Tua, Mæcenas Ma-
gne, ego etjam fatus, opusculum hoc-
ce qualemque venerabundus Tibi de-
dice, humillime orans, velis idem beni-
gna suscipere fronte, ac clientem Tu-
um Tibi commendatum habere. Meum
erit, tantum beneficium immortali as-
servare memoria, devotaque semper
prædicare gratiarum actione. De ce-
tero Supremum Numen pro Tua, Ge-
nerosissime Domine, salute, calidis-
simis venerabor precibus, ut in Patriæ
commodum, Nobilissimæ familiæ sola-
tium & gaudium ac clientum patroci-
nium maximum, diu vivas, vigeas, flo-
reas. Id est, quod ardentissimis votis
expeto atque exopto, permansurus

Generosis. ac Nobilissimi Nominis Tui

humillimus cultor ac cliens
JOHANNES WIMAN.

Til

The Åreborne och Högwålvälvade
H E R R A R
Handelsmännerna i STOCKHOLM,
Herr WILHELM GRUBB,
Herr DANIEL MATERN,
Herr JOH. H. SCHMEER,
Mina Gunstige Herrar;
Samt
Kongl. Maj:ts Kopparstugare
Herr ELIAS PFEIFFER,
Min Högtävade f. Broder.

Skr. Ur Christen Philosoph i werdlig wisheit åger
Långt större förmän än en Hedning nonsin hast;
Ty Christen talar hwad Fornus och Skriften säger/
Men Hedning endast det naturen honom sagt;
Si/ detta månde jag i forshet här beskriva
På dessa bladen; och för Eder ögon ter:
Er godhet / Herrar min / den bord' bemöktier blifwa
Med större gafva; låt dock denna täckas Er.
Upsilon/ o Himla Gud / hvad jag månd' kroligt vinsta;
Låt thesa Herrar god' all timlig målgång nå;
Låt och Thes vårdnad fåe i ständig sällhet grönsta /
Sivit låt Them Helgon lik in för Eri anficht sida!
Mine Gunstige Gynnares

Tjenstskyldigste Tjenare
JOH. WIMAN.

D. D.

PROOEMIUM.

- §. I. *Ebræorum philosophandi rationem paucis laudat.*
- §. II. *Gentilium in genere leviter attingit.*
- §. III. *Viam ad reliqua pandit.*

§. I.

Uemadmo-
dum omne,
splendidi quid-
piam in se con-
tinens, multos
in sui admira-
tionem & con-
templationem quasi rapit & allicit;
ita rerum divinarum humanarumq;
cognitio, ob præstantiam & excel-
A lentiam

lentiam suam, non primum ultima
hac, & ad senectutem vergente æta-
te, sed multis retro seculis, immo ab
ipso omnium rerum exordio, mor-
talium animos ad sui investigatio-
nem pertraxit. Quantus ipse *Adamus*,
omnium nostrum primus parens,
fuerit Philosophus, judicatu facile
est, quum penes illum, etjam post
lapsum, divinæ & humanæ sapien-
tiæ remanserint quædam quasi ru-
dera: a quo deinde per Patriarchas
antediluvianos propagata est Philo-
sophia. Insignem *Noachi*, *Abraha-.*
mi, *Jacobi* & *Jobi* hac in re miramur
cognitionem, quorum postremo,
ob summam in rebus Naturalibus,
Astronomicis & Moralibus periti-
am, quæ ex libro ejus non obscure
elucet, magna tribuitur laus. Quin
& *Mosen*, omnibus istius saltem æta-
tis Philosophis, tam in Naturalibus,
quam Moralibus & Civilibus, pal-
mam præripuisse, in aprico est: cer-
te omnia ejus scripta, præter alia
utilissima, luculentissimum hujus
rei

rei præbent testimonium ; ne de *Salomone*, *Esdra*, *Daniele* & aliis quidpiam dicamus, quorum non minima in rebus divinis & humanis ex sacro codice conspicitur eruditio. Verum enim vero, ut nihil adeo bonum, quin accedente malitia depravari queat ; ita quoqu sana hæc philosophandi ratio, crescente hominum perversitate una cum multitudine, miserum in modum corrupta est.

§. II.

AD Gentiles quod attinet, neque eos omnis sapientiæ expertes fuisse putamus, quoniam multi inter eos sagaci & excellenti præditi fuere ingenio. Quum autem non unam neque rectam semper ingressi sint viam, sed propriam sibi quisque pro lubitu elegerint, apparet, eos non ubique adeptos fuisse verum, quod tamen cupiebant. Ratio enim, quæ eorum fere unicus erat dux, in Adamo pristinæ perfectionis fecit jacturam ; ideoque licet finem, ad quem

tenderent, quodammodo indicaret, viam tamen & modum ad illum perveniendi, dum monstraret, tanquam attonito similis nescivit, ubi pedem figeret. Hinc Charybdin vitando, in Scyllam saepe inciderunt. Verum nempe cum putarent ambabus se arrepturos manibus, nubem pro Ju-none amplexi sunt. Quod tamen in ἀπολογίᾳ gentilium dictum non sit, quum melius sapere potuissent, nisi hanc viam per nugas & proprii cerebri figmenta sibi inaccessam plerumque reddidissent.

§. III.

QUICQUID demum sit, non est opus corrupti ingenii humani, sed solius Dei, perfectā tradere veritatem, quippe qui est ipsa veritas. Cujus bonitatem & clementiam nunquam non veneramur, quod nos per tantas vagari tenebras noluerit, sed lumen concederit majus, quod pristini reliquias illustrare, atque iter ad veritatem facilius & expeditius

tius monstrare queat. Revelatio-
nem intelligo, in scriptura sacra fa-
ctam. Quum itaq; hanc præ genti-
libus habeamus prærogativam, ut
uno oculo rationem, altero reve-
lationem inspicere queamus, non
potest non nostra hoc tempore Phi-
losophia longe purior censeri, mul-
tisque parasangis præstantior. Atq;
hoc est argumentum, & nobile &
antea, quantum mihi constat, ven-
tilationi non subiectum, quod lucu-
brationi meæ qualicunq; sese com-
mendavit. Dignitatem & gravita-
tem hujus rei contemplans, tantam
esse ingenue fateor, L. B. ut vires
meæ legitimæ ejus tractationi non
sufficiant. Contentus essem, si rem
maximi momenti ruditantum peni-
cillo delineare valerem. Quantum
itaque tenuitas virium mearum &
ratio temporis brevissimi permise-
rint, fretus auxilio Summi Numinis,
quod submisse potentibus sua adesse
solet gratia, hac in re præstare cona-
bor, omnium honorū censuræ & ju-
dicio facile me submittens. SE-

SECTIO PRIOR.

- §. I. Præstantiam revelationis defendit contra Rationarios.
- §. II. Nullam pugnam inter Theologiam & Philosophiam esse dicit.
- §. III. Christianum philosophum certius & tutius philosophantem exhibet.
- §. IV. Eum quoque longius progredi posse probat.
- §. V. Objectioni cuidam occurrit.
- §. VI. Christianum introducit morbos intellectus & voluntatis melius cognoscendem.
- §. VII. Eosdem quoque ab illo melius emendari afferit.
- §. VIII. De impiis philosophis quandam subjungit ἐπίγειον.

§. I.

QUUM unicuique, qui vel a limite, uti dicitur, salutavit Musas, notum esse existimaverim, quid sit *Prærogativa*, quid *Philosophus Christianus*, quid *Gentilis*, de illis agere, minus necessarium duco.

co. Sufficiat dixisse, nos heic non intelligere prærogativam tribum, sive centuriam, quæ prima ferre solebat suffragia, quo sensu apud Livium & Ciceronem occurrit; sed idem nobis jam esse, atque privilegium, seu illud ipsum, quo quis aliis præfertur. Ad contemplationem autem ipsius rei antequam nos accingimus, in ipso limine incumbit nobis refellere eos, qui, licet non totidem verbis, facto tamen negant, Revelationem in Philosophia usum quendam habere. Philosophos quosdam recentioris ævi, nempe Cartesianos, innuo, rationem ejusq; vim tam alte extollentes, ut nulla Philosophia Christiana dici debeat, (quæ scilicet gentili contradistinguatur) per præsupposita nonnulla, quæ a Theologo mutuatur. Non minus, inquiunt, contra rationem est, quod nonnulli Philosophiam Christianam esse velint, quam si Mubammedanam dicerent a). Sic & Anonymi cujusdam comparet dissertatio, cui titulus e

Philosophia scripturæ interpres, in cuius epilogo adseritur: *ex sola Scripturæ lectione, ne unius quidem rei perfectam scientiam addisci, nec ullam ideam claram distinctamque inde acquiri, nec falsam ac perversam corrigi b).* Quid unquam impudentius dici potest? mirares, inter ipsos Christianos inventos fuisse tales blasphematores: sed utinam fuissent! Hinc quum tam sinistrum de scriptura sacra fo- veant sensum, quid aliud inde se- quitur, quam quod rationi nimium adscribant? Quam absurdâ vero & impia horum & multorum aliorum, quorum nomina recitare nihil attinet, conamina sint, quivis videbit, si modo ad infallibilitatem & præ- stantiam luminis revelati, & defor- etum rationis attenderit.

a) vid. Valent. Alberti Cartes. & Coccej. p. 33. b) idem p. 32.

§. II.

NEque audiendi sunt illi, qui pu-
gnam quandam Theologiam
inter

inter & Philosophiam singunt, dicendo, illud ipsum, quod in Theologia verum est, in Philosophia falsum esse, & vice versa. Hoc enim cum perfectione ipsius Dei constare nequit, qui utriusq; veritatis auctor est, quiq; tum manifestissimæ argueretur contradictionis. Quare etjam Cornelius Martini, præter alios, effatum hocce, quod Theologia & Philosophia pugnant inter se invicem, mendacium a Diabolo esse dicit, qui mendax & homicida est a principio. In Deo & a Deo nil nisi mera & pura veritas, nil nisi mera & pura bonitas; ut mendacii illum aut peccati arguere, in quacunque tandem disciplina, in quacunque re id fiat, ultimæ & desperatæ sit impietatis c). Una itaq; manet veritas, neque quæ in Theologia docentur, vere contradicunt iis, quæ Philosophia tradit, quippe quum utraque disciplina a Deo originem habeat. Sic e. g. in Theologia Morali nihil contrarium reperitur Philoso-

Philosophiæ Morali. Quæ utraque tradit, non invicem pugnantia sunt, sed subordinata: quoniam Theologia perfectius illa ipsa docet, quorum Philosophus minus perfectam & non adeo evidentem habet cognitionem. Et sic in reliquis, ubi Philosophia quæ inferior est, manudicit ad Theologiam, quæ circa altiora versatur. Neque ipsa mysteria, licet rationis captum excedant, propterea rectæ rationi dicenda sunt adversari. Quod si *Hagar*, omnis admonitionis & correctionis impatiens, resistat *Saræ*, non est quod miretur, si tanquam ancilla morosa ejiciatur d). Breviter. Philosophia abstracte & ratione essentiæ considerata nunquam contradicit Theologiæ; sed si eam concrete & ratione existentiæ, prout in certis hominibus existit, consideres, utique Theologiæ saepe repugnavit. Sed omnem hanc repugnantiam ad pravum rationis abusum refer, & res bene se habebit.

c) in

c) in Anal. Log. part. 2 cap. 6. d) Ofi-
and. colleg. considerat. pag. m. 21.

§. III.

His itaque, qui nullum prorsus
in recta ratione philosophandi
revelationis usum esse statuunt, justa
reprehensione exceptis, multiplicem
sane hanc illi praebere usum
contendimus. Primo enim revelatio
praestat, ut certius & tutius ratione
uti, sive philosophari possimus. O-
mnem veritatem & cognitionem
nostram ex dupli profluere fonte,
Ratione & Revelatione, extra contro-
versiam est, unde prius audit prin-
cipium cognoscendi Philosophiæ,
posteriorius autem Theologiæ. Ve-
rum, quum sciamus rationis huma-
næ post lapsum magnam esse imbe-
cillitatem, quin & naturæ lumen
hominum studiis saepe obfuscari;
concludo, Philosophos, illi soli in-
nixos, a vero tramite passim aber-
rasse. In eo igitur Christiani, qui
sacra veneratur oracula, insignis
præ

præ gentili cernitur præstantia, quod non solum rationem, tanquam ὁδηγὸν sequatur, sed majus insuper illud lumen, Revelationem nempe, adspiciat, ad cuius splendorem, ceu certissimam pharum & infallibile magisterium, ea examinare potest, quæ naturali ratione se invenisse recteque conclusisse existimat. Ita sese gerendo, facile videbit, num quidpiam erroris commiserit, quod si factum esse intellexerit, sententiam illico mutabit: si autem rem acutigerit, verasque deduxerit conclusiones, applausum hujus hodegetæ obtinebit, adeoque certius & tutius philosophabitur. Qua in re Philosophus noster Christianus haud dissimilis est nautis, portum quendam ingressuris, qui acum magneticam, ejusque declinationem & alia indicia adhibere solent, ut voti compotes fiant. Si jam lucentem pharum a portu, quem attingere volunt, observant, omnis illis adimitur metus; si vero alibi

alibi, quam cogitaverant, illis elu-
xerit, omnes calculos potius rejici-
unt, quam evidentiam luminis
tam clari præstantisque in dubium
vocarent. Ita quamvis sua luce
interdum radiet lumen naturale,
non adeo tamen certum & tu-
tum est, cui confidamus, atque
revelatum e).

e) *Vid. Schom. Theol. Mor. p. m. 18.*

§. IV.

NEctantum certius & tutius phi-
losophatur Christianus; verum
etjam ope revelationis suffultus,
secundo ulteriore*m* seu majorem
progressum facere potest. Eas ni-
mirum, consulendo scripturam s.
inveniet veritates, quarum antea,
licet rationi subjectæ sint, vel nul-
lam, vel confusam habuit cogni-
tionem. Caussa hæc est, quod
scriptura sacra ipsi occasionem sub-
ministret, rationem suam circa hanc
vel illam materiam magis inten-
dendi. Egregie hac de re judicat

Lehman-

Lehmannus f), cujus integra verba
adferre non pœnitabit. Quod ad
gentilium, inquit, cognitionem attinet,
observamus, quod hi quidem multas na-
turales cognoscant veritates; sed mul-
tas quoque ignorent, quia vel non qua-
siverunt illas, vel quod non statim di-
stincte & perfecte cognosci poterant,
rejecerunt easdem; quas Christiani
Philosophi retinent, cum scriptura s.
illas confirmaverit, ut ne dicam, quod
gentiles imaginationi suæ nimis fidant,
& fingere falsa pro veris nunquam de-
sinant. Ex quibus omnibus facile colli-
gitur, illos perperam agere, qui Philo-
sophiae veræ ambitum atque rationem
ex scriptis gentilium cognoscere & di-
judicare volunt. Et paullo intra in
“notis ita loquitur: Verissimum est,
“Christianos Philosophos in doctri-
“nis, in quibus Philosophia pauca,
“eaque confusa cognoscit, utilissi-
“mam saepius ex scripturis s. exspe-
“ctare posse confirmationem. Immo
“si ejus generis Philosophus in jam
“allatis doctrinis veritas certas in
“scri-

scripturis s. deprehendit, eo facilius, seposita etjam revelatione easdem doctrinas ulterius considerabit atque perspiciet; eadem fere ratione, qua Astronomus oculis armatis minima nobis visa cœli corpuscula considerans, sepositis armis, in cognoscendis illis ulterius progredi potest, atque ille, qui nunquam ea adhibuit arma. Confer Placcii commentarium in lib. Francisc. Bacon. de Verul. c. I. text. VI. etjam Ger. de Vries. p. 5. Sed per exempla, quæ in Sectione II. adferrantur, & hæc & prior §. clarior erit.

f) Obs. in Budd. Phil. instr p. 76, 77.

§. V.

AT, inquis, si scriptura s. tam excellens & infallibilis dux sit, cuius beneficio tantis præ gentilibus ornati sumus privilegiis, qui sit, quod non omnes naturales res rimari possimus? Cœlum v. g. dum contemplamur, tantæ occurruunt circa ejus magnitudinem, circa fines universi,

universi, circa corpora cœlestia & multa alia difficultates, ut adhibitis licet multis experimentis ac observationibus, eas tamen omnes superare nequeamus. Terram despicieni tanta obvia erunt dubia, quibus tollendis nullum fere ingenium, ne quidem acutissimum sufficiat, & sic in aliis. Resp. Quando statuimus Philosophiam incrementa per revelationem sumisse, non omnimodam & perfectam polliciti sumus omnium rerum cognitionem, sed tantum majorem illa, quam habuere gentiles, soli rationi innixi. Interim fatemur Spiritus Sancti non esse Matthesin aut Physicam ex professo nobis tradere. Sed juxta contendimus, Philosophum, si duclum revelationis non negligat, multum proficere, in primis in Pneumaticis & Moralibus.

§. VI.

Porro prærogativa Philosophi Christiani in eo consistit, quod divina

divina revelatione admonitus, se
 & suam naturam accuratius consideret, in qua tam languidum vir-
 tutis exercitium, tamque horrenda
 ad vitia proclivitas reperitur. Ni-
 mirum in *intellectu* multi & perni-
 ciosissimi deprehenduntur morbi,
 & quidem in *prima* mentis opera-
 tione, ignorantia, error, idearum
 confusio & imperfectio; in *secunda*
 error & fluctuatio in judicando; in
tertia denique omnia Sophismata
 & fallaciæ, quæ a Logicis passim
 adferuntur. De cetero, quum
 ipsa experientia satis superque con-
 doceat, homines in suscipiendis
 negotiis, non tam gloriam Dei,
 quæ tamen finis summus & præci-
 pius esse debet, quam potius pro-
 prium commodum, honorem &
 voluptatem turpiter respicere; ap-
 paret, profundissimam in volunta-
 te hominis ad vitia quævis fœdissi-
 ma esse pronitatem. Oritur hæc ex
Q̄iλαυλ̄ia prava, omnium malorum
 fonte & scaturigine. Ex hac enim

prava matre perniciosissimæ illæ procreantur filiæ , impietas , injus-
titia , superbia , voluptas , ambitio ,
avaritia , & aliæ ejusmodi plures .
Neç me erraturum credo , si illam ,
una cum intellectus imbecillitate ,
fecero fontem omnium præjudicio-
rum , quæ quam magno Philoso-
phanti sint impedimento , non pot-
est cuiquam esse ignotum . Exem-
pla neque desunt .

Gentilium Philosophi , quatenus
revelationis ignari fuerunt , non sa-
tis perspexerunt has intellectus &
voluntatis maculas , unde tam in-
numera proveniebant mala . Illos
quidem de miseria hominum inter-
dum conuestos fuisse , scripta eo-
rum indicant ; quum autem sum-
mam naturæ humanæ corruptio-
nem ignorarent , in hominis propria
potestate esse dixerunt , & virtia fu-
gere , & virtutem amplecti . Ex-
emplum habemus in Seneca , qui
*stultum esse dicit , bonam mentem a Deo
optare , cum unusquisque eam a se impe-
trare*

trare possit g). Ita etiam loquitur Horat. lib. I. epist. 18. *Det vitam, det opes,* hoc sc. a numine petit, *æquum mihi animum ipse parabo.* Et plurima alia ejusmodi superbi animi exempla in scriptis eorum obvia sunt, quæ legi possunt, si vis, apud Buddeum dissert. 2. de erroribus Stoicorum in Philos. Mor. & alios. Christianis vero hi defectus & nævi inhærentes occulti esse non possunt, quin scripture s. & profundissimam hanc prævitatem & illius cauſam, nempe labem omnibus connatam, a primo genitore in posteros derivatam, introspicientium oculis clare fīstat.

*g) vid. Budd. Inst. Theol. Mor. c. 1.
Sect. 2. p. 53.*

§. VII.

QUONIAM ratio gentilibus dictavit, curam sui ipsius habendam, atque socialiter cum aliis vivendum esse, de remediis, quibus morbi mentis suæ sanarentur, sol-

liciti quidem fuere : operam tamen & oleum, uti dicitur, eos perdisse tanto tutius assero, quanto imperfectius vim morbi sentiebant: adeoque omnia ab illis data praecpta, non ipsam *Φιλαυγίαν* ad mala quævis pronam & dominantem coercebant, sed tantum vitia quædam crassiora, notiora proprioque commodo maxime noxia utcunque reprimere poterant. *Omnia enim, verba sunt Celeb. Budd. quæ Philosophia subministrat remedia, ita sunt comparata, ut quæ est mali in nobis insidentis pertinacia, vim propensionum pravarum vix imminuere & leviter immutare possint, tantum abest, ut voluntatem penitus emendare queant b).* Quod itaq; rationis excedit vires, hoc revelationio præstat. Illa ipsa omnes de profundiissima naturæ humanæ corruptione plenius instruit, præcepta quoq; & media ad emendandam voluntatem, sine cuius sanatione abjectiō nem præjudiciorum absque fructu suaseris, subministrat perfectissima &

& efficacissima; per quæ postquam voluntas vere est emendata, præjudicia felicius cavere, & ratione rectius uti possumus, etjam in iis, quæ ad præsentis vitæ negotia speant. confer Lactantium lib. 3. de falsa sap. §. 25. seq. p. 212.

b) *Phil. Pract. part. I. c. 6. §. 48.*

§. VIII.

Hinc concludere licet, Philosophum divina destitutum revelatione solidam eruditionem assequi non posse. Duxi eum solidæ eruditionis non esse capacem, quamvis multam & amplam sibi conciliare queat. *Licet enim quidam, judice Lehmanno, impii & precum contemtores ejus generis nancisci videantur notitiam; potius partem tantum eamque mortua ratione capiunt.* Quas ipsa praxis nos docet doctrinas, negligunt. Deus quidem hujus furfuris hominibus interdum notitiam satis amplam concedit, illis licet eam non expertentibus, ut eo numerosioribus argumentis ad meliorem

rem adigantur vitam, aut si & hanc neglexerint, eo magis sint inexcusabiles, neminiisque rectius, nisi sibi metitisis, ultimum imputare possint exitium i). Finis veræ eruditionis debet esse, post gloriam Dei, ut nostram & aliorum promoteamus salutem. Qua ratione autem hic finis ab impio intendatur, me fugit, quatenus virtus sua ipse nondum intellectus, multo minus exuit. Obstant certe præjudicia, obstat ignavia, ambitio, gloriæ cupiditas, obstant affectus, quibus legem ponere nescit, quamdiu sic ægrotat. Quæ obstacula efficiunt, ut falsa non raro pro veris arripiat. Hinc invidia pestis illa fœdissima, quæ animum ejus nunquam sinit esse tranquillum; hinc intempestivus ille contradicendi & alios calumniandi pruritus, qui nihil aliud efficit, quam ut sibi & aliis sit molestus. Injuria quoque lacefatus, de fama & existimatione sua actum esse sibi imaginatur, nisi pari retulerit. De errore aliquo si
admo-

admonitus fuerit , tanto minus , ut eum revocet , sibi conveniens esse putat , quanto certius se solum sapere , alios vero omnes insanire sibi persuadet . Porro , an aliorum informationi , uti par est , omnem impendat operam , non sine caussa dubitatur , quum ipse voluntatem habeat vitiis ceu spinis undique circumseptam . Certe Lactantius dicit , *illos neque alium quenquam , neque se ipsos posse facere meliores . Sapientia eorum , ut plurimum efficiat , non excindit vicia , sed abscondit k).* Denique observandum est , malitiam & impietatem , ubi literarum peritia accedit , fieri saepe pejorem & incurabilem , quia per illas velut arma accedunt , quibus ea defendatur & in apricum producatur , ut verbis utar . Rechenbergii l). In hanc quoqz sententiam pedibus it Rötenbec . dicendo , *eruditionem in impiis esse instar gladii in manu furiosi ll).* Exemplum ejusmodi perversi hominis habemus in Curtio quodam Marignollo , qui

qui cum & natura & arte esset poëta , non honesta tamen , sed turpia & obscœna quævis tam loquendo quam scribendo promulgabat. Cum vero alii ad saniorem mentem eum revocare vellent, tantum ab obscœnis ad honesta transitum sibi difficultem fore dixit , si vel maxime omnibus in id incumberet viribus m). Quamvis itaque literæ in se bonæ sint , nullumque adferant damnum , instar florum tamen eas esse credas , qui , si recte iis utaris , salutares sunt , sin male , venena fiunt.

i) obs. in Budd. Phil. Eclect. §. 14. p. 83. k) lib. 3. de falsa sap. p. 213. l) de erud. pietate §. 48. ll) in præfat. Log. m) Budd. exerc. de cultu ing. §. 16. p. 395.

SECTIO POSTERIOR.

§. I. *Exemplo de anima humana desunto ostendit prærogativam Philosophi Christi.*

§. II. *Eundem in finem adserit exemplum de S. Bono.*

§ III.

- §. III. De Malo ejusque origine disquirit.
 §. IV. A confusione Theologiæ & Phi-
 losophiæ nos liberat.
 §. V. Gentiles multa ex traditione &c.
 habuisse ostendit.
 §. VI. Dissertationi finem imponit ad-
 dito voto.

§. I.

UT autem illis, quæ dicta sunt, vis
 atque pondus ulterius addatur,
 exemplis nonnullis rem breviter
 illustrare conabor, quorum primum
 erit de anima humana ejusque ori-
 gine & immortalitate. Cujus exi-
 stentiam ut nemo sanus in dubium
 unquam vocaverit, sic neque eam
 negarunt gentiles. Varia tamen
 apud illos de origine animarum
 deprehendimus sententiarum di-
 vertia, quæ omnes lubrico isto
 fundamento, *ex nibilo nihil fit*, præ-
 cipue nitebantur. Alii nimis ex
 Deo ipso, alii ex materia, quam ar-
 bitrati sunt principium esse Deo co-
 æternum, animas suam habere ori-
 ginem

ginem crediderunt. Qui materiae attribuebant, ipsas quoque materiales atque interitui obnoxias esse statuebant. Quum vero hoc aliis, excellentiam animae altius rimantibus, minus congruum videretur, aliam ingressi sunt viam, neque multo meliorem, deducendo scilicet eam per emanationem ex ipsa essentia divina. Longe autem melius rationatur Christianus de nobiliori hac hominis parte. Postquam enim meliora ex verbo divino edocitus est, intelligit quoque, modo vires ingenii paululum intendat, haec dogma ta sanae rationi repugnare. Quemadmodum enim Deum ut omnipotentem veneratur, ita quoque agnoscit, axioma illud: *ex nihilo nihil fit*, esse principium Physicum, atque hoc innuere, naturam non posse ex nihilo facere aliquid; quum inter aliquid & nihil infinita sit distantia, quam natura, utpote quae creatura sit, adeoque suos terminos & non nisi finitam potentiam habeat, transire

ire non possit: hoc autem non ob-
stare , quo minus caussa efficiens ,
infinita virtute prædita , possit ali-
quid sine præexistente materia , seu
ex nihilo , producere. Ulterius ar-
gumentatur: quatenus Deus est ens
independens , aliud quoddam prin-
cipium ei æquale dari non potest ;
atque sic sponte cadit decantata illa
opinio de æternitate materiæ , quam
pro principio illi venditabant. Por-
ro animas ex divina emanasse es-
sentia , in totum negat; quoniam
ea neque generationem ex sese ad-
mittit , neq; in infinitas dividi potest
partes , quod secundum sententiam
illorum sequeretur. Immortalitatem
quoque animæ firmius adstruit; idq;
ex spirituali ejus natura : quum e-
nim materiæ expers sit , partibus
quoque caret , in quas resolvi possit.
Nec non plurima alia , forte potiora ,
adferre potest argumenta , quibus
ex rationis penu desumtis , ex scri-
ptura s. vero confirmatis , utatur in
demonstranda immortalitate ani-
mæ.

mæ. Gentiles si respexeris; perennitatem mentis etjam ex illis non pauci statuunt, quam incerte vero & perplexe, cuivis, libros eorum evolventi, constabit.

§. II.

QUUM detur finis, quod Su um Bonum alias nuncupari solet, ad quod mortales in omnibus suis actionibus respiciunt, saltem respicere debent; cuius obtainendi gratia tam varios & molestos in hac vita subeunt labores; merito qu ritur, quodnam illud sit? De hoc autem non minima veterum Philosophorum fuit disceptatio. Quare hic iterum insignem videbimus Christiani prærogativam; ille enim discernerere didicit Bonum verum a fallo & apparenti, quod gentiles occ cati plerumque arripuere, & de quo tam varie, inutiliter & confuse disceptarunt. Christianus tale Summum Bonum respicit, quod vitam hominis rationalem conservare & perfici.

perficere, voluntatem depravatam
emendare, & mentem quietam ac
tranquillam reddere queat; quod
constans & perpetuum sit; quod se-
rio expetentes obtinere possint,
quodque propter se expetatur, ita
ut sui perceptione fruentem perfe-
cte beat *n*). Hæc requisita junctim
sumta, quum in nullam rem finitam
cadere possint; sequitur omnino, ho-
nores, divitias, voluptates, sive
corporis sive animi, multarum exi-
miarum rerum scientiam, sanitatem
corporis, habitum virtutis, aut o-
perationem secundum rectam rati-
onem, & quæ id genus alia sunt,
a gentilibus pro S. B. habita, quum
bona sint partim caduca & incon-
stantia, partim imperfectioni obno-
xia, adeoque minime sufficientia,
Summi Boni titulum neutquam
mereri. Solus itaque Deus est S.
B. idque non tantum *in se* conside-
ratus, quia perfectissimus; sed et-
jam *respectuve*, quum cetera omnia
bona,

bona, quæ homini in usum cedunt,
ab illo tanquam fonte profluant.

n) Budd. Phil. Pract. c. 4. p. 133.

§. III.

MAlum omnino dari, nemo un-
quam negaverit; neque quen-
quam negaturum credo, qui oculos
per universum hoc theatrum pau-
lis per circumferre velit. Quam ma-
lum vero de malo ejusque origine tu-
lerint judicium gentiles, patercis di-
spiciendum est. Dicebant alii, mala
sua sponte oriri, alii materiam in
caussa esse: alii aliud mali princi-
pium & quidem independens statu-
ebant. Quemadmodum enim ho-
minum ea semper fuit, atque et-
jamnum est pravitas, ut seipso
caussam male actorum profiteri no-
lint; ita quoque illi culpam in prin-
cipium illud malum transferre vo-
luerunt, non adeo graviter se pec-
caturos existimantes, si ad vitia-
stimulis quasi ab alio impellerentur.
Atque non paucos fœdissima hæc
opinio

opinio nacta est asseclas , verum multos , immo ipsos veterum Philosophorum antistites *Pythagoram* , *Platonem & Aristotelem*. Verum enim vero , quum notum nobis sit , Deum esse Ens independens , adeoque unicūm ; facile quoque intelligimus , infinitis ejus perfectionibus derogari , si quis statueret , Eum non solum regimini hujus universi præesse , sed alium comparem habere : quod æque absurdum , immo multo absurdius , quam si statueremus , mundum a duobus solibus regi. Porro , justitia divina non parum læderetur , si animabus , puta innocentibus & puris , a principio hōce malo vim inferri pateretur. Verbo : de omnium fere attributorum divinorum perfectione actum esset , tali admisso principio : in merum itaque hoc abit ens rationis.

Quoniam itaque Deus caussa moralium moralium non est ; per gradus quasi descendendo tandem in eo subsistit ratio , quod in ente finito

finito & quidem cogitante investi-
ganda sit eorum origo. Posito enim,
quod hoc legem sibi habuisset præ-
scriptam, qua usus objecti cuius-
dam ipsi interdictus fuerit, quam
si transgrederetur, mala in se con-
traheret; sic homini demum cul-
pam adscribendam esse sequitur,
quatenus in creaturis, sensu & ra-
tione destitutis, prædictæ conditio-
nes frustra quæruntur. Ita proce-
dere potest ratio, specialiorem ve-
ro hujus rei notitiam ex revelatio-
ne habebit. Ad *malorum physico-*
rum originem quod attinet, quæ
fluunt ex malis moralibus, justitiæ
divinæ omnino conveniens esse ju-
dicat, ut peccator afficiatur pœnis.
Quando autem aquam heic iterum
sibi hærere animadvertisit, omnes
nodos alioquin solutu difficiles ex-
plicabit, si revelationem in sub-
sidium vocaverit: tunc non tantum
certius & tutius, sed & longius pro-
gredietur, quod pluribus demonstra-
ri posset, nisi brevitati studeremus.

vide

vide Disput. de Origine Mali Upsaliæ habitam 1726. Ex pluribus quidem aliis exemplis differentiam inter utrumque Philosophum ostendere possem; verum hisce allatis contentus, ad cetera, quæ restant, pedem promoveo: ex illis ipsis usumquemque visurum sperans, quanti revelatio in rebus philosophicis sit æstimanda.

§. IV.

Dicis, Theologiam cum Philosophia sic misere confundi, quatenus Theologi est, dogmata tradere ex sacra scriptura de promta, Philosophi vero intra suos se continere cancellos, ea scilicet agere, quæ rationis sunt. Resp. Si Philosophus tantum in scripturam sibi arrogat imperium, ut articulos fidei suæ censuræ frivole subjiciat, verbique divini veritatem ex rationis dictamine metiri velit: vel si Philosophiam ad eandem, qua Theologia gaudet, dignitatem evehat, illotis utique

utique manibus hæc sacra contrebatur, quod minime probandum. Si autem imbecillitatis suæ probe conscientia, uberioris informationis causa, in iis rebus, quæ sui fori sunt, ad revelationem, clariorem earum fuggerentem notitiam, se receperit; an tum culpa dignus? certe meo iudicio laudem meretur. Immo ipsa necessitas jubet eum hac ratione sibi consulere.

Probe in primis observandum, multa occurrere in philosophicis disciplinis, de quibus in scriptura altum est silentium: frustra itaque in hisce ubiorem ibi quæreris cognitionem. Multa quoque sunt in scripturis mysteria, captum humanum longe superantia, quæ solummodo credere, non vero ex principiis rationis scire possumus. Sed in eodem Sacro volumine reperiuntur insuper res, rationi subjectæ, adeoque ad disciplinam aliquam philosophicam spectantes. Si igitur Deus, utriusque luminis tam minoris

noris quam majoris auctor, voluerit revelare ea, quæ defectum suppleant rationis, nonne iniquum esset denegare Christiano Philosopho hanc prærogativam, ut ex sacro hocce penu ea depromat, quæ clarius ibi exposita sunt, quæque ad suum forum pertinere intelligit? Si Historico Chronogiam & Historiam Sacram in profanæ Historiæ vel supplementum vel emanationem adhibere licet, quidni idem jus competit Philosopho sine vitio μελαβάσεως εἰς ἄλλο γένος? Mixtura Sacrorum cum profanis dicenda non est, quatenus fundamenta Philosophiæ ex Saera Script. nequam eruere, sed ex rationis penu eruta, ad illam, quasi Lydium lapidem, examinare gestit. Subordinatur itaque Philosophia, tanquam honesta ancilla, Theologiæ, prout summæ Dominæ: quæ licet excellens sit, ministram tamen non suffocat; sed quemadmodum Solemicans ex nubibus diei claritatem

auget; ita rationis lumen mirum
in modum augetur, rerumque na-
turalium cognitio amplior reddi-
tur, quando revelationis radii in-
super accesserint. Ex ea enim ra-
tio occasionem ulterius progredien-
di nanciscitur, adeo ut illius du-
etu multas non infelici successu de-
tegere possit veritates, alioquin
forte nunquam inveniendas; quod
etiam supra §. IV. indicavimus.

§. V.

AT multum, inquis, occupatus
fuisti, in adferendis gentilium
absurdis sententiis. Quin producis
quoque ea, quæ de Deo rebusque
divinis in eorum scriptis occurrunt
saniora? Sic sane incredibilem eo-
rum cum nobis Christianis mira-
beris consensum; atque adeo fate-
beris rationis vim etiam in hisce
non esse exiguam. Resp. Reperiun-
tur, non nego, adeo multa, ut
Tobias Pfannerus, præter alios,
integrum ex dictis eorum compi-
laverit

laverit systema. Verum, si dicam quod res est, quæ aliquantum bona visa sunt, in certum ille ordinem redacta, in chartam conjecit; cetera vero, innumeris malis & nævis scatentia, sicco, quod dicitur, pede præterivit. Certe duplo majorem cerneret librum, si eadem fide ac cura falsa & absurdâ eorum dogmata ipse aut alius quispiam collegisset; nam non semper sibi fuere similes; sed modo hoc modo illud dixerunt, prout ipsis visum fuit; ut ex ipsis eorum effatis probari posset, nisi imperata prohiberet brevitas. Et sint vel maxime bona, quæ ex ore & calamo eorum interdum efflucebant; id ipsum tamen non rationis, sed traditionis plerumque fœtum fuisse, asserere nullus dubito. Sunt enim, qui statuunt, *Platonem, Pythagoram & Aristotelem* ex lectione librorum Mosis multa surripuisse; quod an verum sit, judicent alii. Sunt etiam, qui statuunt Philosophiæ Jonicæ & Italicæ con-

ditores ab Ægyptiis, Græcos vero a Phœnicibus, sua haussisse; quem utrumque populum, ut erat Judæis vicinus, quin & frequentia cum illis exercebat commercia, ab illis multa didicisse, a vero non alienum videtur. Peregrinationes certe veterum Philosophorum, nec non Judæorum ac Græcorum post tempora Alexandri Magni convictum quis ignorat? Quid? quod Ptolemaeus Philadelphus Sacram Scripturam in linguam Græcam transferri curaverit? Et ad recentiores quosdam Philosophorum quod attinet, ut *Simplicium*, *Plotinum*, *Porphyrium*, *Jamblichum* aliosque plures, evictum putant eruditi, illos per Sacrorum librorum lectionem, & consuetudinem cum Christianis, accuratiorem Philosophiam sibi comparasse. Videsis hac de re Werensel. diss. 3. de præstantia Religionis Revelatæ. Si itaq; ex traditione plurima hauserunt, quæ fontem utique habuit revelationem, non

non est, quod concludas, eos talia
ex rationis lumine scivisse.

§. VI.

SUMMA itaque nos Christiani præ gentilibus, quibus pars tantum veritatis, & hæc multis contaminata commentis, innotuit, gaudemus prærogativa. Quare etjam inefabilem hanc Summi Numinis gratiam & bonitatem humillimam prosequamur veneratione & gratiarum actione. Summa denique votorum sit, velit idem Summum Numen oculos mentis nostræ ita aperire, ut lumini huic morem semper geramus, ne in tenebras, e quibus educiti sumus, relabamur.

Duc nos, doce nos, rege nos

O Deus vitæ nostræ!

Soli DEO Gloria.

Glück - Wunsch
An den
Ehrwürdigen und Hochgelehrten Herrn
CANDIDATEN,
Mr. JOHAN WIMAN,
Da Er zu Upsal pro Gradu disputirte
Von
Dem Vorzug eines Christl. Philosophi
vor den Heydnischen.

G Eh hab' die Ehr gehabt recht offtermahl zu sehen/
Herr CANDIDAT, mein Freund / Euch auf
der Canzel stehen;

Da Ihr aus reichem Schatz von Lehre vollem Geist/
Ums so mit Altem als mit Neuem himlisch speist.

Den Witz habt Ihr erlangt durch fleißiges Studiren/
Recht zu der Seelen Nutz kont. Ihr die Rede führen:
Ihr lehret solche Lehr/ so nach dem Himmel schmeckt/
Die Gott der Welt ein Licht zum Heile aufgesteckt.

Die Canzel hoher Schul Ihr jeho auch bestieget/
Da Ihr zum andern mahl nun eure Weisheit zeigt:
Die von der Tugend uns vorhin ein Probe gab/
Legt jetzt ein schönes Werk zum Meister-stücke ab.

Das die gelehrte Welt gar deutlich läst verstehen/
Wie viel ein weiser Christ wol weiter könne gehen
In Forschung der Natur ; als der von Gottes
Wort
Nicht weiß dem Licht/ so leucht im einem dun-
keln Ort.
Dar-

Darumb so müssen wir das Werck hier alle preisen /
So wohl die Jünglinge / als auch die alten Greisen ;
Weil Ihr schreibt von dem Licht der Schrifft
und der Natur /
Und zeigt des Unterscheids von beyden klare Spur.

Wer / was hier unter steckt / weisz weislich außzulesen /
Ist auf der hohen Schul des Höchsten selbst gewesen ;
Er nimt vor Pallas und vor allen Musen Rang /
Setzt sie sehr weit zurück nur auf die hintre Banc.

Der weisen Heyden Witz verstimmt ob diesen Dingern /
Die wir durch Gottes Wort ans Lichte können bringen /
Da sieht man wie gar viel der Menschen Weisheit
fehlt ,
Wenn Gottes Weisheit ihn vor Augen wird gestellt.

Verzeiht uns solchem nach / ihr guten weisen Heyden /
Dass wir in gleichem Rang euch nicht mit unsren leiden /
Das rechte Licht schien euch noch nicht zu eure Zeit /
Wir seyn mit gröserm Licht Gott lob ! iz und erfreut.

Herr CANDIDAT , mein Freund / für dieses Eur
Bemühen /
So lang Aurora wird die Sonne mit sich ziehen /
Sollt Ihr mit allem recht stet haben Ruhm und Ehr /
Bey der gelehrten Welt / von ißt und immermehr.

Drumb wil ich meinen Wunsch / mein Freund / Euch
lassen spühren /
Dass Pallas mög' Euch bald auf Vindo hier bezeichnen
Mit einem Lorbeer-Kranz / der ißt im grünen steht /
Und dass Ihr allezeit darnach auf Rosen geht !
Zu Bezeugung guter Freundschaft
wolte dieses zusezen

JOH. M. GRÄU.

*Plur. Rever. atque Clarissimo Domino
CANDIDATO,
Amico suo integerrimo,
gratulaturus posuit.*

Non prius in dulcem clinarant lumina somnum,
Dum tacitos noctis luna regebat equos,
Quam mihi Coelicolas per somnum audire videbar,
In queis & Pallas Sionidesque sacri.
Lis erat inter eos: quem quis præferret honore,
An qui suggestum, vel sua rostra tenet?
Pondera rationum sunt menti oblata sopore,
Quæ tulerit Pallas, Theiosophique simul,
Hi studuere suum magno præferre labore,
Qui teneras sancto nectarē pascit oves,
Ipsa manus posuit statim Tritonia vietas,
Protulit ast alto talia verba fono:
Notiriae sanctæ subscribo fedula vestræ;
Tota ast sub regno terra futura meo,
Denique conclamat: bino est venerandus honore,
Qui multum binâ doctior arte calet.
Res acta est: altus liquit mea lumina somnus:
Sentio, mi WIMAN, dicta fuisse Tibi,
Tu simul in templo, felix gratusque sacerdos,
Cum fructu pulsas fulmine corda sacro.
Tu simul in Pindo, Musarum dexter alumnus,
Ingenii fundis flumina magna Tui,
Hinc igitur nobis bino clarebis honore,
Ut Divi in somno constituere meo.

ERIC HULSTEN